

Resum de la conferència

1. El punt de vista del corrector.
2. ¿Es pot aconseguir que el català sigui més fàcil i alhora genuí? Advocar per una reforma normativa no significa defensar el català *light*.
3. La diferència crucial entre evolució i interferència. Criteris. Exemples de lèxic i de morfologia.
4. Superació del binomi correcte/incorrecte pel d'adequat/no adequat al registre. Exemples en què la correcció s'imposa a l'adequació al registre.
5. Fracàs en l'assimilació d'alguns punts de la normativa malgrat un segle de vehiculació. La sensació que el català és difícil com a suma d'inseguretats.
6. Per què els professionals de la llengua tenen la percepció que la normativa no és tan difícil. Les dificultats gratuïtes són absurdes i antisocials.
7. Per què Fabra va proposar algunes normes antiintuïtives. El Noucentisme i la depuració de la llengua. Els criteris per fer la depuració. El logicisme. La boirosa presència de l'estàndard composicional. El català prenormatiu exemplificat en Jacint Verdaguer.
8. Per què algunes innovacions de Fabra triomfen i d'altres fracassen. La crítica de Calveras en el marc de la lingüística moderna. La normativa de Fabra com a proposta tècnica que calia revisar.
9. La norma de la caiguda de preposicions com a resum i paradigma de la reforma normativa que caldria fer. L'última classe de Joan Solà. La reforma normativa i la futura gramàtica normativa de l'IEC. Plantejar la normativa com a ritu d'iniciació o pensant en les generacions que puguen.

Annexos

(3)

- “Digues-li que hi aniré.” “Ara li ho diré.” (normativa)
“Digue-li que hi aniré.” “Ara l'hi diré.” (registre col·loquial)
“Digues-li que aniré.” “Ara s'ho diré.” (interferència)
- “Li'n donaré quatre.” (normativa)
“N'hi donaré quatre.” (registre col·loquial)
“Li donaré quatre.” (interferència)

(3)

“Des que et conec, no t'havia vist mai així.” “No has parat d'ajudar-lo des que te'l vas trobar a la carretera.”

“Vull explicar coses amb què la gent se senti identificada.”

“Que et fots de mi?”

(Exemples extrets de *Ventdelplà*)

(7)

“Veient aquest camí tancat, se n'obrí un altre. Se valgué d'un metge amic nostre, fent-ne donar un **avis de que**, per una grave necessitat, m'esperava en sa casa a les tres de la tarda. Això era senzillament perquè jo no hi faltés; ell hauria sortit de tras cortina amb la **nova de que** a les quatre anava a ser pres ignominiosament.”

(Jacint Verdaguer: *En defensa pròpia*, 1895. Edició de Narcís Garolera, Tusquets, 2002)

(8)

“Si el català escrit no s'hagués mogut de l'àrea que li assignava Milà i Fontanals –que el considerava solament cridat al conreu de certs gèneres literaris–, podia llavors més lliurement adoptar qualsevol innovació enfora de tota consideració de viabilitat dins la llengua comuna; però, si ha d'ésser emprat per tothom i en tota ocasió, hom ha d'anar amb un compte especial que no perdi el contacte amb la llengua parlada, sospesant bé la viabilitat de cada innovació [...]. El problema de la depuració de la llengua esdevé, així, particularment difícil, puix que ens trobem, d'una banda, amb una llengua a redreçar en la qual és imprescindible introduir nombroses modificacions, i d'altra banda hi ha el perill de caure, per efecte d'aquestes modificacions, amb un llenguatge excessivament distanciat del llenguatge parlat i poca apte, doncs, a ésser adoptat per tothom [...].”

“La viabilitat d'una innovació ha de sempre tenir-se en compte; però, davant una resistència igual, la nostra insistència a mantenir una innovació ha de dependre del que ella representa de guany per a la llengua: és bo que prolonguem l'assaig d'una innovació que vingui a corregir una greu defectuositat de la llengua, però si no és així farem millor d'apressar-nos a retirar-la, perquè per sobre de tot cal evitar d'establir un divorci massa gros entre la llengua escrita i la llengua parlada [...].”

“Tota provatura en vista a una millora és lloable; no seria lloable, però, que el propugnador d'una innovació s'entossudís llarg temps a mantenir-la davant la seva inacceptació per part de la massa parlant, i ja és un indicatiu d'aquesta inacceptació que la majoria dels bons escriptors no s'hi adhereixin [...].”

“En sintaxi, sortosament, si introduïm un gir A amb la intenció de substituir un gir B que considerem defectuós, l'adopció de A no implica *ipso facto* la condemció i abandó de B. [...] A pot així sotmetre's a un període de prova: si no reïx a ésser generalment acceptat, llavors és el cas de no insistir a mantenir-lo; hom l'abandonarà, i la provatura no haurà produït cap pertorbació greu en l'ús de B; però si A és viable i aconsegueix la preferència dels bons escriptors, talment que arriba un moment que cap d'ells usa ja el gir B, llavors podem condemnar el gir B, B haurà estat eliminat de la llengua literària, i el seu ús constituirà una falta de gramàtica.”

(Pompeu Fabra: "De la depuració de la llengua literària", 1927)

(9)

“Durant el primer quart de segle, Fabra deia que les regles de la gramàtica que es proposaven havien de passar la prova de ser acceptades pels usuaris i d'integrar-se en la seva llengua espontània. Independentment de les vicissituds polítiques que tant en aconsellen de ser prudents, crec que la sinceritat més elemental ens obliga a reconèixer que en aquesta qüestió [la norma del canvi i caiguda de preposicions] no ha passat la prova en absolut. I la sorpresa ve del fet que ningú no ha gosat encara demanar que l'autoritat lingüística reconsideri la qüestió, així com s'ha demanat en altres punts de la llengua no tan palesament allunyats de la realitat.”

(Joan Solà: *Sintaxi normativa: estat de la qüestió*. Empúries, 1994)

(9)

c) Preposició + oració interrogativa

Un tercer cas, important, de caiguda de preposició es troba quan la segueix una oració interrogativa indirecta total (encapçalada amb *si*) o parcaill o exclamativa (encapçalada amb *qui*, *on*, *quan*, *per què*, *des de quin any*, etc.). La llengua espontània suprimia (i continua podent suprimir) la preposició dependent del verb principal, com exemplifico a (5a) (entre claudàtors, la preposició suprimida):

- (5) a *Dubtava* Ø si *convé anar-hi o no* [de]
 ¿*Et recordes* Ø {per on / amb qui / ...} *han vingut?* [de]
Fixa't Ø {com / amb qui / per on} *ve* [en]
Depèn Ø {si els veiem o no / amb qui vinguin / per què ho vulguin / com siguin} [de]

Novament, els mitjans de comunicació castellans han escampat ràpidament les corresponents construccions semànticament «lògiques», i el català es troba ja de ple en l'òrbita del castellà, que en aquest punt s'ha literalment desbocat des de fa dècades i ens ha arrossegat (5b):

- (5) b *Dubtava de si convé anar-hi o no*
¿Et recordes de {per on / amb qui / ...} han vingut?
Fixa't en {com / amb qui / per on} ve
Depèn de {si els veiem o no / amb qui vinguin / per què ho vulguin
/ com siguin}
Només pensava en [per què li havia dit allò]
No et preocupis de [per culpa de qui s'ha perdut l'oportunitat]
Li va contestar la pregunta referent a [de qui era la firma del
document]

[...]

És evident que la llengua ha fet en aquest punt un canvi profund irreversible (criteri D). Algun gramàtic o escriptor havia percebut més o menys el fenomen, i un estilista i experimentador com Gabriel Ferrater va fer alguna provatura de mantenir el tarannà antic: *no ens ocupem de la qüestió Ø quina definició cal donar als elements dels diversos inventaris (Sobre el llenguatge, Barcelona 1981, pàg. 47)*. Algú altre simplement proposa d'evitar aquests contactes amb els mateixos recursos vistos o al·ludits en els casos anteriors, per exemple intercalant-hi un nom (cosa molt natural i habitual en els casos de *com*: *Si sabs cap notícia de la manera com solen cantar exes cobles de tristor ja m'ho escriuras*, M. Aguiló 1871) o bé un infinitiu (*França viu a l'espera de saber quin serà el 'new look' de l'oposició*). El canvi devia començar tímidament al segle XIX, però no ha sigut fins a la segona meitat del segle XX que s'ha manifestat arrasador i ha eliminat els usos anteriors. Mantinc que la influència del castellà hi ha estat decisiva.

La qüestió que avui ens interessa, però, és una altra. He constatat llargament que els fenòmens actuals descrits a les seccions *b* (preposició + preposició) i *c* (preposició + oració interrogativa indirecta) no «diuen» pràcticament res als professionals de la llengua (inclosos els més alts i els mateixos de la Comissió de Gramàtica de l'IEC), per més que els els raonis i dramatitzis. En canvi el fenomen de la secció *a* (preposició + oració completiva amb *que*) és per a ells extremament sensible.

¿Per què? No pas perquè els canvis de (4b) i de (5b) siguin més antics que el de (1): si en féssim un estudi metòdic, probablement tindriem alguna sorpresa. Verdaguer, per exemple, no sent cap repugnància envers el fenomen de (1) i escriu pertot en la seva prosa (ho constato a *En defensa pròpia*, 1895) *de que* o *en que*. A la meua manera de veure, la «diferència» que els professionals hi veuen és el simple fet que el fenomen de (1) ha format sempre part del nucli més dur i irrenunciable de la normativa, per més que s'hagi revelat resistent al màxim, irremissiblement resistent. Tinguem en compte que molts dels professionals avui més grans són (som) autodidactes i per tant defensen els esforços que han esmerçat en l'aprenentatge i l'aplicació d'aquest punt (criteri F). En canvi, els fenòmens de (4b) i (5b) s'han escampat insensiblement i de manera imparabile sense que la normativa hi hagi dit mai una sola paraula. I això que llengües com l'italià i el francès (que Fabra coneixia bé, fins molt bé) es comporten en tots tres casos (almenys en la part

fonamental) de manera idèntica a la del català clàssic i modern: no permeten tals contactes. Diguem que també el castellà clàssic posseïa aquestes estructures i que encara en conserva la possibilitat avui (*Me acuerdo Ø que...*).

El legislador, doncs, vista la resistència que un grup de professionals puguin fer contra la relaxació o permissió dels casos de (1) (criteri F), es trobarà aquí amb un problema de difícil solució, llevat que pogués aplicar-hi en pla d'igualtat no tan sols el criteri D (*ser realistes*) sinó també el criteri E (*treballem per a les generacions que puguen, no pas per a les que se'n van o ens en anem*).

(Joan Solà: "Construcció d'una sintaxi normativa. Criteris. Exemples", inèdit, 2010)

(9)

Treballar especialment per a les generacions que puguen. Una llengua perdura si es traspassa de pares a fills i dels nadius als nouvinguts. En altres èpoques hi havia una concepció més hieràtica i més conservadora de les modalitats avui anomenades estàndards. Avui els mitjans de comunicació i la tecnologia ens mostren que les masses juvenils tenen una capacitat immensa de renovació de la realitat i una voluntat irrenunciable de participació activa en aquesta renovació. Es tracta de tenir en compte aquesta joventut i la seva sensibilitat davant la llengua. En definitiva són ells el futur de la llengua, no pas les persones més grans que es lamenten de l'esllavissament constant de les estructures fonètiques, lèxiques i gramaticals. Si els pedagogs de tots els nivells no som capaços d'engrescar la joventut en una llengua i una literatura que han sigut potents i continuen sent-ho; si des de l'escola o des dels manuals de normativa preferim, al contrari, turmentar-los, rectificar-los a cada pas, aleshores tenim la batalla perduda, o pitjor: la joventut se'ns pot girar en contra. Es tracta, doncs, de fer una sintaxi normativa al màxim de clara i raonable, que, si cal, abandoni alguna posició purista que les generacions que aprenen la llengua no troben ni intuïtivament necessària i teòricament justificable. Jo he vist en una universitat fer avorrir literalment la llengua (i el professor) a nois i noies de 18 anys enfrontats a uns fulls d'exercicis sobre «*per / per a + infinitiu*» que ni el professor no podia ser capaç de «resoldre» (si és que calia resoldre res...). No es pot caure més avall.

(Joan Solà: "Construcció d'una sintaxi normativa. Criteris. Exemples", inèdit, 2010)